

CZU: 332.122.025.12(478)

DOI: <https://doi.org/10.53486/icspm2023.47>

**LEGAL REGULATIONS – LEVERAGE IN INCREASING THE
SUSTAINABILITY OF FREE ECONOMIC ZONES
REGLEMENTĂRI JURIDICE – PÂRGHIA ÎN SPORIREA
SUSTENABILITĂȚII ZONELOR ECONOMICE LIBERE**

STOIAN Eugeniu

ORCID: 0000-0002-8569-3584

Doctorand, asistent universitar, ASEM, Chișinău, stoian@ase.md

VORNOVIȚCHI Diana

ORCID 0000-0003-0645-8816

Asistent universitar, ASEM, Chișinău, vornovitchi.diana.petru@ase.md

ABSTRACT. *Free Economic Zones, or we can also find them under the name of Free Enterprise Zones, aim to accelerate the country's economy, being part of its territory. The activity of the free economic zones is regulated by the law no. 440 of 27.07.2001 regarding its activity. Free economic zones have become a lifeline for countries with weak economies, in turn help to increase the country's economy by attracting new investors both domestic and foreign to free economic zones, create new jobs, help to attract and implement new technologies, and last but not least apply good advanced production and management experiences. The only other thing we can mention is that people living in these areas benefit from customs and tax exemptions. Like the activity of domestic companies, the activity of free economic zones has a beginning (launch) and an end (termination of the free zone activity). The economic activity in these zones is regulated on the basis of the local legislation, with the indication of certain specific provisions for the activity of the residents of the free economic zones or sub-zones or free enterprise zones, which are indicated in the law on their activity.*

KEYWORDS: *free economic zone, free enterprise zone, economic sustainability, customs code, customs privileges.*

Introducere

O zonă liberă, cunoscută și sub denumirea de zonă de comerț liber, este o zonă geografică definită în cadrul fiecărui stat. O zonă liberă poate fi înființată, de asemenea, ca urmare a unui acord reciproc între mai multe țări pentru a crea o zonă liberă de vamă într-o zonă desemnată. Faptul că în zona liberă nu se percep taxe sau impozite contribuie la promovarea comerțului, în special a importului și exportului de bunuri și servicii de orice fel. În cazul în care mai multe țări încheie un acord de creare a unei zone libere comune, toate barierele comerciale sunt eliminate. În cadrul zonei libere nu se percep taxe sau impozite. Această lipsă de bariere atrage companii din toate sectoarele și le încurajează să se mute în zona liberă și să înființeze noi companii. O zonă liberă optimizează circulația mărfurilor între țările individuale din zonă și oferă posibilitatea de a asigura sau de a refuza importurile din țări terțe. Cele mai importante tipuri de zone de comerț liber sunt zonele libere, zonele portuare libere și zonele de prelucrare a produselor.

Zonele economice libere (ZEL) pot fi o pârghie importantă în sporirea sustenabilității economice prin crearea unui mediu propice investițiilor, creșterea competitivității și stimularea inovării.

Activitatea desfășurată în zonele economice libere atrage investiții străine: prin oferirea de facilități fiscale și vamale atractive, ZEL pot atrage investitori străini și capital în țară. Aceste investiții pot ajuta la crearea de locuri de muncă și la dezvoltarea economiei locale și naționale. Stimulează dezvoltarea industriei: ZEL pot fi un incubator pentru dezvoltarea unor noi industrii și sectoare economice, inclusiv cele cu impact redus asupra mediului. Prin promovarea inovării și a tehnologiilor avansate, ZEL pot ajuta la creșterea productivității și la dezvoltarea unor noi produse și servicii care să răspundă nevoilor de mediu. Sporește competitivitatea: prin oferirea unui mediu de afaceri favorabil, ZEL pot contribui la creșterea competitivității întreprinderilor din zonă, precum și la creșterea exporturilor. Acestea pot stimula concurența și pot încuraja inovația în sectorul privat. Crește valoarea adăugată: ZEL pot ajuta la creșterea valorii adăugate a produselor și serviciilor locale prin facilitarea investițiilor străine și a transferului de tehnologie. Prin atragerea investițiilor în industrii cu valoare adăugată ridicată, ZEL pot ajuta la îmbunătățirea competitivității țării pe termen lung. Protejează mediul: prin promovarea inovării și a tehnologiilor avansate, ZEL pot ajuta la dezvoltarea unor industrii și produse mai puțin poluante, reducând astfel impactul asupra mediului. Acestea pot contribui la îmbunătățirea calității vieții în zona respectivă și pot promova dezvoltarea durabilă.

Metodologia cercetării

În conformitate cu legea nr.440 din 27.07.2001, articolul 1, sub noțiune de Zona Economică Liberă (ZEL) sau putem întâlni sub denumire de zona antreprenoriatului liber, care este denumită în continuare zona liberă, sunt ale teritoriului vamal al Republicii Moldova, separat din punct de vedere economic, strict delimitat pe tot perimetrul lor, în care pentru investitori autohtoni și cei străini sunt permise, într-un regim preferențial, genuri ale activității de întreprinzător, în condițiile legii RM. Teritoriul ZEL este delimitat de teritoriul RM prin îngrădire sigură, iar hotarele acestor zone sunt bine păzite de către întreprinderile specializate de pază din RM, în baza contractelor ce se încheie cu Administrația zonei respective. Unul dintre scopuri principale de creare ZEL este scopul accelerării dezvoltării social–economice creării unei economii sustenabile a anumitor teritorii ale țării în ansamblu prin:

- Atragerea investitorilor autohtoni și străini;
- Dezvoltarea producției orientate spre export;
- Implementarea tehnicii și tehnologiilor moderne în scopul sporirii productivității muncii și inovării;
- Aplicarea experienței avansate din domeniul producției și la nivelul sistemului de management;
- Crearea locurilor de muncă. [1]

În scopul realizării obiectivelor asumate, ZEL, li se acordă regimul preferențial de stimulare a activității sale de întreprinzător. În cazul în care se simte nevoie de modificare regimului și modului de desfășurare a activității de întreprinzător într-o zonă liberă, acestea sunt posibile numai prin introducerea unor modificări în lege cu privire la ZEL. Orice zona economică liberă poate fi alcătuită din mai multe subzone, în care regimurile și modul de efectuare a activității de întreprinzător și de gestiune rămâne identic în toate subzone.

Analizând ar.1 legii cu privire la ZEL ajungem la concluzii că activitatea zonelor libere aduce un beneficiu destul de mare țării noastre, faptul fiind că în primul rând sunt atrase investiții atât din țară cât și din afara acesteia, obținem acces la tehnici și tehnologii moderne de fabricare, sunt create locuri noi de muncă. Toate aceste aduc o plus valoare în bugetul statului, treptat ajută la creșterea economiei naționale.

Conceptul general de creare și dezvoltare a zonei libere îl elaborează Guvernul. În conformitate cu art. 2 „Inițiatori ai creării ZEL pot fi autoritățile administrației publice centrale și locale, agenții economici și diverse organizații care vor prezenta propunerile corespunzătoare care vor cuprinde următoarele:

- 1) Scopul creării, genul activității de întreprinzător și orientarea funcțională a zonei libere;
- 2) Studiul de fezabilitate privind oportunitatea creării ZEL, care la rândul său va conține:
 - să fie clar delimitate hotarele zonei;
 - caracteristica complexă a potențialului social-economic al teritoriului, inclusiv al infrastructurii de producție, comercială și socială, precum și a relațiilor economice cu piețe internaționale;
 - descrierea și argumentarea posibilității de realizare a genurilor de activități permise;
 - indicarea gradului de asigurare cu specialiști;
 - prezentarea proiectului mecanismului economic de funcționare;
 - fundamentarea etapelor și termenilor de creare a ZEL;
 - volumul investițiilor necesare, evaluarea surselor și a eficienței acestora;
 - calculul fluxului preconizat de încasări valutare în ZEL.
- 3) Proiectul planului de amplasare a zonei libere, coordonat cu autoritățile corespunzătoare ale administrației publice centrale și locale.

Zonele Economice Libere le putem crea doar pe teritoriile neocupate de imobil, precum și pe baza de întreprinderi, instituții, organizații. Acestea, la rândul lor, nu pot fi create în nici un caz pe baza întreprinderilor de importanță strategică sau care desfășoară sau pot desfășura o activitate economică eficientă și fără crearea de asemenea zone. Înaintea adoptării deciziei asupra propunerii creării zonei libere este efectuată expertiza oportunității creării unei asemenea zone care este asigurată de Ministerul Economiei. Efectuând această expertiză, sunt luați în considerare următorii factori:

- costul aproximativ al creării și întreținerii zonei libere;
- avantajul pentru economia națională de pe urma funcționării unei asemenea zone;
- situația social-economică și gradul de utilizare a forței de muncă în regiunea unde se preconizează crearea ZEL;
- apropierea zonei în cauză de alte ZEL;
- numărul zonelor libere deja existente.

Zona economică liberă este condusă de către un administrator principal, desemnat în funcție, prin concurs, și este inaugurat în funcția de administrator al zonelor prin ordinul ministrului economiei pe un termen de 5 ani, acesta poartă răspunderea pentru activitatea administrației, pentru asigurarea protecției zonei economice libere și respectarea sistemului de trecere autorizată. În conformitate cu art. 5 prezentei legi „Funcțiile, drepturile și obligațiile, cuantumul și condițiile salarizării administratorului principal sunt stabilite de legislație, precum și în contractul încheiat între acesta și Ministrul Economiei și Infrastructurii.” Controlul dar și coordonarea activității ZEL intră în atribuțiile Guvernului Republicii Moldova, acestea fiind efectuate obligatoriu prin intermediul organelor de stat autorizate de acesta, iar activitatea administrației zonei libere este supusă unui audit anual. Toate activitățile ce urmează a fi efectuate de către administrația sunt coordonate cu Ministerul Economiei și Infrastructurii în ceea ce privește în primul rând atragerea investițiilor, promovarea exporturilor rezidenților ZEL, precum și privind elaborarea și punerea în aplicare a planurilor de dezvoltare a ZEL.

Distingem 5 surse financiare principale ale Administrației:

1. plățile și taxele achitate pentru participarea la concursurile de obținere a dreptului de rezident al ZEL și înregistrarea în calitate de rezidenți ai acesteia, precum și pentru eliberarea autorităților pentru genurile corespunzătoare de activitate în zona respectivă;
2. plățile și taxele zonale ce sunt stabilite de către Administrația;
3. încasările de la darea în arendă a bunurilor și terenurilor;
4. cotizațiile benevole ale rezidenților zonei libere pentru dezvoltarea infrastructurii acesteia;
5. alte venituri ce reiese din exercitarea funcțiilor sale în condițiile legii.

Conform legii nr. 440 cu privire la zonele economice libere cu referire la art. 5 „Rezidentul ZEL poate fi orice persoană fizică sau juridică înregistrată conform legii în calitate de subiect al activității de întreprinzător în Republica Moldova, orice instituție de învățământ, centru științific de cercetare și transfer tehnologic, alte entități care contribuie la sporirea calității forței de muncă a rezidenților.” Cu selectarea rezidenților se ocupă Administrația, acesta este făcută pe baza de concurs, iar condițiile de selectare a rezidenților, precum și criteriile de determinare a învingătorilor la concurs se stabilește de către administratorul principal de comun acord cu Ministerul Economiei și Infrastructurii. Persoanele fizice sau juridice care au obținut statut și dreptul de înregistrare în calitate de rezident al ZEL, încheie un contract cu Administrația pentru desfășurare în această zonă a activității de întreprinzător. Contractul încheiat este valabil pe întreagă perioadă de activitate a zonei respective.

Regimul vamal pe teritoriul ZEL este asigurat de către organul Organului Vamal a căruia activitatea este coordonată sub aspect organizatoric cu Administrația zonei. Conform legii în decurs de o lună de la data intrării în vigoare a legii cu privire la crearea unei zone libere, Organul Vamal va elabora regulamentul organului vamal din zona respectivă, mecanismul și modul de asigurare tehnică a funcționării acestuia, va înainta propuneri Guvernului privind numărul de personal și finanțarea activității serviciului în cauză. În această zonă se stabilește un regim de declarare obligatorie în vamă a mărfurilor și/sau serviciilor introduse pe/și scoase de pe acest teritoriu.

Respectarea legislației fiscale în cadrul zonelor economice libere dar și controlul efectuat în cadrul acesteia îl exercită Serviciul Fiscal de Stat. Plățile și transferuri efectuate în ZEL, inclusiv cele care sunt realizate în cadrul operațiunilor valutare, sunt efectuate de către rezidenții zonei libere, precum și în favoarea lor, în conformitate cu legislația Republicii Moldova.

Întreprinderile ce își încep activitatea în ZEL ca și cele autohtone se conduc de legislația, de toate reglementările stipulate în aceasta. Ca și în orice întreprindere la întreprinderile rezidente din zona liberă între rezidenți, rezidenți li alte persoane juridice ale Satului nostru sau Administrația pot apărea litigiile care la rândul lor pot fi soluționate de către instanțele judecătorești ale Republicii Moldova în corespunderea cu legislația în vigoare. Conform legislației Republicii Moldova, ZEL este creată pe o perioadă de cel puțin 20 de ani. În cazul în care statul va modifica legislația, vor fi modificări ce vor influența regimul vamal, fiscal și alte regimuri prevăzute de legile referitoare la activitate ZEL, rezidenții acestei zone vor avea dreptul să activeze o perioadă de 10 ani, dar care nu va depăși termenul de funcționare a zonei libere concrete, să activeze conform prevederilor legilor în vigoare până la data punerii în aplicare a noilor legi.

Ca și activitatea întreprinderilor autohtone, activitatea ZEL are început(lansare) și sfârșit (încetare activității zonei libere). Zona Economică Liberă își încetinește activitatea la expirarea termenului de funcționare a ZEL, prevăzute în legea cu privire la zone liberă concretă, poate fi stopată și în cazul când înainte de expirare termenului de funcționare a acesteia, în cazul în care activitatea ei contravine obiectivelor legii în vigoare sau intereselor economice ale Republicii Moldova.

Rezultate

Zonele economice libere (ZEL) ce își desfășoară activitatea sa în Republica Moldova, activează în conformitate cu prevederile legii nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere, legile privind ZEL și actele normative de punere în aplicare a lor. La moment pe teritoriul Republicii Moldova își desfășoară activitate 7 zone economice libere/zonelor ale antreprenoriatului liber, care au înregistrat 38 subzone. [2] Sunt prezente așa zone:

1. Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „EXPO-BUSINESS-CHIȘINĂU”;
2. Zona Economică Liberă (ZEL) „BĂLȚI”;
3. Zona Economică Liberă (ZEL) „UNGHENI-BUSINESS”;
4. Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „VALKANES”;
5. Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „TVARDIȚA”;
6. Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „OTACI-BUSINESS”;
7. Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „TARACLIA”.

Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „EXPO-BUSINESS-CHIȘINĂU” a fost înregistrată pe data de 24.06.1996, adresa juridică a ZAL este mun. Chișinău, sec. Botanica, șos. Muncești, 801. Fondatorul aceste zone la 100% este Guvernul Republicii Moldova. Din rezidenții acestei zone fac parte:

- „FUJIKURA AUTOMOTIVE MLD” S.R.L.;
- „LION-GRI” S.R.L.;
- „DJOFRA-M” S.R.L..

Sectoare Industriale prezente în ZAL:

- Automotive – cablaj;
- Viticultura, vin și alte băuturi alcoolice;
- Chimicale și materiale plastice;
- Prelucrarea materialelor și producerea de echipament;
- Prelucrarea lemnului și a mobilei;
- LED-uri și alte echipamente de iluminat;
- Tehnologii Informaționale și a Comunicațiilor.

Fujikura este o companie care se ocupă cu producerea în ansamblu electric de cablaj pentru grupul Volkswagen, acestea au o experiență de peste 16 ani în industria de automobile – cabluri auto. [3]

SRL LION-GRI se distinge prin calitatea vinurilor, ei se bazează pe tradițiile istorice moldovenești de viticultură și îmbină tehnologii europene moderne, precum și corespunderea vinurilor fabricate la cerințele standardelor mondiale.

Compania „DJOFRA-M” este considerată cea mai bună companie de producere a plasei din fibră de sticlă în Moldova și obținerea unui punct de sprijin pe piața europeană.

Zona economică liberă „BĂLȚI” a fost lansată pe data de 26.04.2010, aceasta contribuie esențial la realizarea celor mai principale sarcini și anume: atragere investițiilor străine majore, sporește potențialul de export al Republicii Moldova cu produse competitive, participă la dezvoltarea infrastructurii existente și creează infrastructuri industriale de transport și comunale noi, creează un număr mare de locuri noi de muncă și se ocupă cu perfecționarea cadrelor existente, ameliorează situația social-economică în municipiul Bălți. [4]

Pentru anul 2010 în ZEL „BĂLȚI” au fost înregistrați 7 rezidenți:

- ÎCS „KLAMPFER BUILDING SERVICES” SRL;
- „MAGIC V.S” SRL;
- ÎCS „Unger Steel” SRL;
- „NICA-R” SRL;
- ÎCS, SOCIETATEA „ADMINISTRAREA IMOBILIARĂ” SRL;
- CLARITATE SA;
- DRĂXLMAIER Group.

Zona economică liberă „BĂLȚI” la ziua de azi a reușit să atragă în Republica Moldova investiții în valoare de peste 250,2 milioane USD, și să creeze peste 11300 locuri de muncă. Ca unul dintre principali scopuri ale zonei libere Bălți este dezvoltarea continuă potențialului său nefiind încă pe deplin valorificat. Această zonă liberă este cea mai tânără dintre cele șapte zone economice libere din Moldova, ea se dezvoltă cel mai dinamic, și continuă să atragă investiții în țară.

Zona economică liberă „UNGHENI-BUSINESS” a fost lansată la data de 25.07.2002, și este una dintre primele zone libere lansate la noi în țară. La momentul actual în această zonă liberă sunt înregistrați 42 de rezidenți, companiile înregistrate provin din diverse domenii de activitate cum ar fi: electric și electronic, confecții, automotive, textile, mobilier, construcții, prestări servicii, comerț extern. Pe data de 25 iulie 2022, ZEL „UNGHENI-BUSINESS” au marcat 20 de ani de activitate în Republica Moldova, ca scop și-au propus să dezvolte în continuare zona liberă prin atragerea a noi proiecte investiționale, îmbunătățirea infrastructurii, crearea a unui număr mare de locuri noi de muncă, precum și dezvoltarea socio-economică a regiunii.[5]

Zona Antreprenoriatului Liber (ZAL) „VALKANESȘ” a fost înființată în anul 1998, în componența acestei zone libere intră 2 subzone. În ZAL „VALKANESȘ” sunt înregistrate 24 de rezidenți, numărul de angajați în această zonă este circa 400 persoane. Pe parcursul întregii activități a zonei libere, volumul total al investiției a constituit circa 16 milioane USD. [6]

Zona Antreprenoriatului Liber „TVARDIȚA” a fost înființată la data de 31.05.1996, la începutul anului 2015 volumul total de investiții în această zonă a constituit 16,7 milioane USD. [7]

Zona Antreprenoriatului Liber „OTACI-BUSINESS” a fost înregistrată la data de 21.05.1998.[8]

Zona Antreprenoriatului Liber „TARACLIA” a fost înființată la data de 16.06.1998 [9]

Discuții

Zonele economice libere (ZEL) ce își desfășoară activitatea sa în Republica Moldova, activează în conformitate cu prevederile legii nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere, legile privind ZEL și actele normative de punere în aplicare a lor. La moment pe teritoriul Republicii Moldova își desfășoară activitate 7 zone economice libere/zonele ale antreprenoriatului liber, care au înregistrat 38 subzone. ZEL-urile sunt părțile teritoriului vamal, separate din punct de vedere economic, strict delimitate pe tot perimetrul lor, în care pentru investitorii autohtoni și străini sunt permise genuri de activități de întreprinzător, în condițiile legii RM. Zonele libere oferă companiilor rezidente, orientate spre desfacerea pieței în afara țării, un șir lung de avantaje, acestea beneficiind de un regim fiscal și vamal special, care se caracterizează prin acordarea permanentă a unor reduceri la taxe. [3]

Figura 1. Zonele economice libere din Republica Moldova.

Sursa: [10]

Principalele facilități ce le acordă ZEL rezidenților săi:

- 0% sau 1/2 din impozitul național pe profit;
- scutirea de TVA;
- scutirea de accize;
- acces la infrastructura de transport dezvoltată;
- proceduri vamale simplificate.

Conform datelor din 31.12.2021 în cele 7 ZEL-uri erau înregistrați 229 de rezidenți sau cu 3,2% mai mult comparativ cu perioada precedentă.

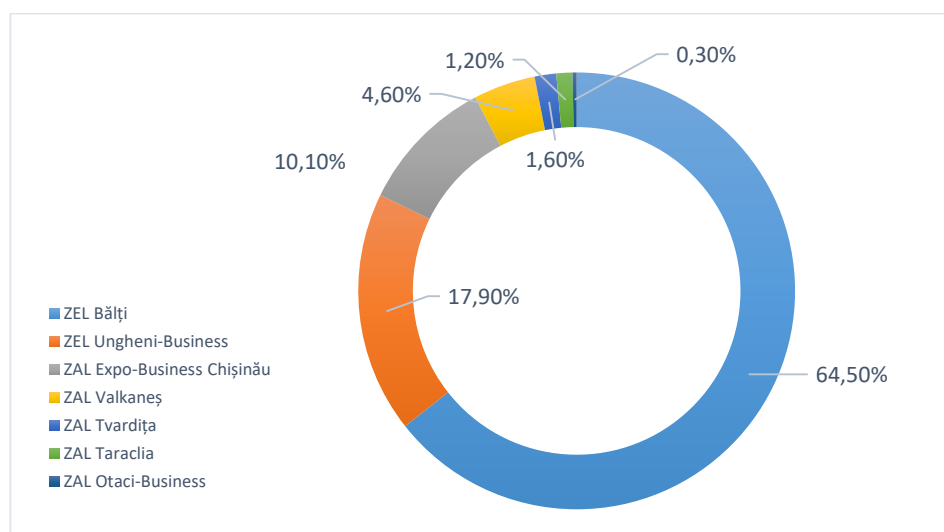

Figura 2. Structura numărului de angajați ai rezidenților ZEL-urilor, anul 2021

Sursa: [10]

În figura 2. sunt prezentate datele cu privire la numărul angajaților rezidenți ai zonei libere. Numărul total de persoane la sfârșitul perioadei de raportare a constituit 15830 persoane, înregistrându-se o scădere cu 440 persoane față de perioadă precedentă pentru anul 2020 în care numărul de persoane rezidente a fost de 16270. Din numărul total de persoane înregistrate pentru perioada de referință cel mai mare număr de persoane rezidente îi revine ZEL-ului „BĂLȚI” au fost înregistrate 10206 persoane sau 64,5% din numărul total de persoane înregistrate; urmează ZEL „UNGHENI-BUSINESS” cu un număr de 2829 rezidenți înregistrați sau 17,9%; ZAL „Expo-Business Chișinău” cu un număr de 1597 persoane sau 10,1%; ZAL PP „VALKANESȘ” 728 persoane sau 4,6%; ZAL „TVARDIȚA” 250 persoane sau 1,6%; ZAL PP „TARACLIA” 186 persoane sau 1,2% și ZAL PP „OTACI-BUSINESS” cu cel mai mic număr de persoane rezidente înregistrate 40 persoane sau 0,3% din numărul total de persoane angajate în această perioadă.

Valoarea totală a investițiilor realizate în cadrul ZEL-urilor pe parcursul întregii activități a acestuia, până în data de 31.12.2021, a constituit 506,2 milioane dolari SUA.

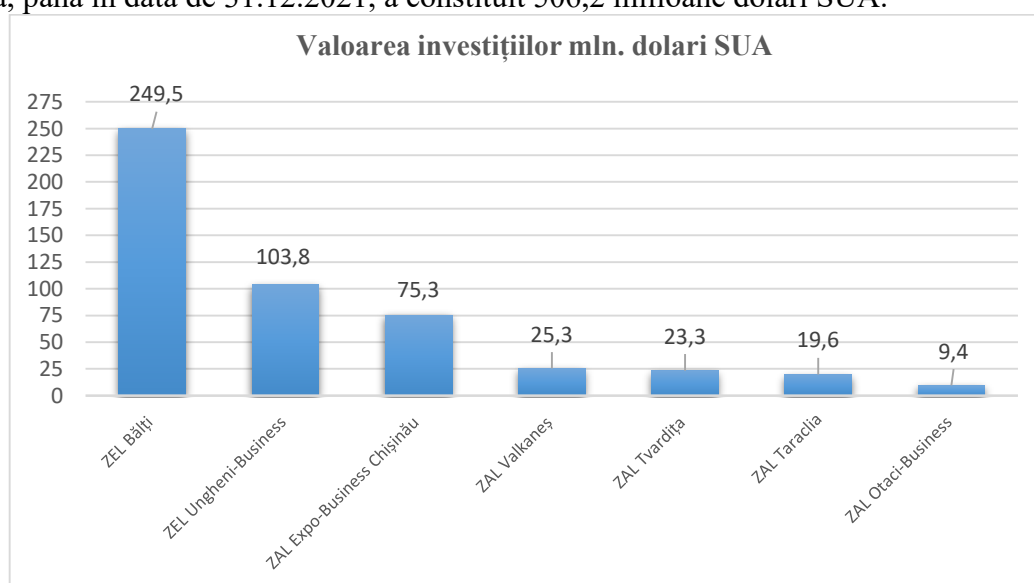

Figura 3. Valoarea investițiilor realizate în ZEL-urile de la momentul constituirii lor și până la finele anului 2021, exprimate în mln. dolari SUA.

Sursa: [10]

În figura 3. sunt reprezentate statistice ce țin de valoarea investițiilor realizate în ZEL-urile de la momentul constituirii lor și până la finele anului 2021. După cum observăm din volumul total de investiții de 502,6 mln. dolari SUA, ZEL-ului „BĂLȚI” îi revin 249,5 mln. dolari SUA sau 49,3% din total investiții; locul doi îi revine ZEL „UNGHENI-BUSINESS” cu o valoare de 103,8 mln. dolari SUA sau 20,5% din total investiții; după care urmează ZAL „EXPO-BUSINESS-CHIȘINĂU” cu valoarea de 75,3 mln. dolari SUA sau 14,9%; ZAL „VALKANEȘ” cu 25,3 mln. dolari SUA sau 5%; ZAL „TVARDIȚA” cu 23,3 mln. dolari SUA sau 4,6%; ZAL PP „TARACLIA” cu o valoare de 19,6 mln. dolari SUA sau 3,9% din total investiții și ZAL PP „OTACI-BUSINESS” care a înregistrat cea mai mică valoare de la începutul perioadei de activitate până în anul 2021 cu o valoare de 9,4 mln. dolari SUA sau 1,9%.

Tabelul 1. Valoare investițiilor în ZEL-urile pentru perioada anilor 2011-2021 (cumulativ de la începutul activității)

Indicatori	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Valoarea totală a investițiilor, mil. dolari SUA	144,5	169,4	197,9	212,0	230,0	284,0	348,6	396,9	432,7	458,9	506,2
în % față de anul precedent	112,3	117,2	116,9	107,1	108,6	124,0	122,7	113,9	109,0	106,1	110,3
modificarea anuală a investițiilor, milioane dolari SUA	15,5	24,9	28,5	14,1	18,0	54,1	64,5	48,3	35,8	26,2	47,2
<i>Structura investițiilor pe zone economice libere, %</i>											
ZEL "Ungheni-Business"	25,0	29,1	28,2	29,2	28,5	24,4	21,3	19,4	19,3	19,9	20,5
ZAL "Expo-Business-Chișinău"	35,0	30,6	27,2	25,6	23,7	22,7	20,1	18,3	16,6	16,1	14,9
ZEL "Bălți"	10,6	13,2	19,8	21,4	25,2	33,6	41,9	46,2	48,0	48,4	49,3
ZAL "Tvardița"	8,8	8,3	7,8	7,9	7,3	5,9	4,9	4,3	4,2	4,1	4,6
ZAL PP "Valkaneș"	7,9	7,9	7,6	7,2	6,9	5,7	4,8	5,1	5,6	5,4	5,0
ZAL PP "Taraclia"	10,4	8,9	7,6	7,1	7,0	6,0	5,1	4,5	4,3	4,1	3,9
ZAL PP "Otaci-Business"	2,3	2,0	1,7	1,6	1,5	1,6	1,9	2,2	2,1	1,9	1,9

Sursa: [10]

Conform datelor prezentate în tabelul 1. putem constata faptul că aproape jumătate din investițiile realizate în cadrul zonelor economice libere îi revin ZEL „BĂLȚI” ce a adus investiții în anul 2021 în valoare de 49.3% din suma totală. Pentru anul 2021 volumul total de investiții în cadrul ZEL a constituit 47,2 mil. dolari SUA.

Tabelul 1.2. Rezidenți noi înregistrați în anul 2021 și investițiile acestora în ZEL-uri.

ZEL	Rezidenți noi (număr)	Investiții 2021, mii USD	
		A rezidenților noi	Total
ZEL „Ungheni-Business”	1	0	12 398,8
ZEL „Bălți”	5	0	27 204,9
ZEL „Expo-Business-Chișinău”	1	0	1 604,2
ZEL „Otaci-Business”	1	211,0	454,4
ZEL „Taraclia”	2	0	780,2
ZEL „Tvardița”	0	0	4 321,8
ZEL „Valkaneș”	2	0	466,4
Total:	12	211,0	47 230,7

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor [10]

În tabelul 2. sunt prezentate date cu privire la înregistrare a rezidenților noi în Zonele economice libere pentru anul 2021. După cum observăm, ZEL-ului „BĂLȚI” îi revine cel mai mare număr de înregistrare a noilor rezidenți, în anul 2021 în această zonă liberă au fost înregistrați 5 rezidenți noi, ZAL „TVARDIȚA” comparativ cu cele 7 zone nu a înregistrat nici un nou rezident înregistrat.

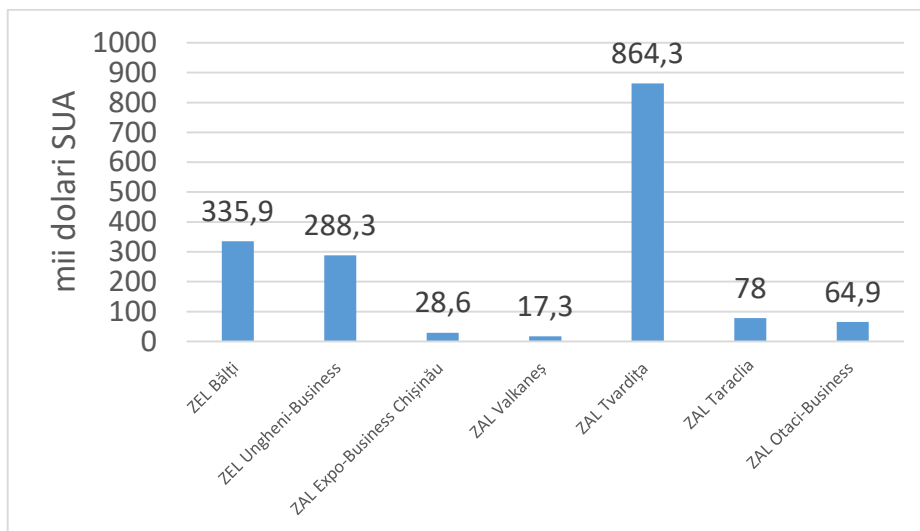

Figura 4. Investiții medii per rezident pentru anul 2021, exprimat în mii dolari SUA per rezident

Sursa: [10]

În figura 4. sunt prezentate date cu privire la investiții medii per rezident în anul 2021, în medie per rezident în anul de referință îi revine o investiție realizată de circa 206,2 mii dolari SUA. Observăm că cea mai mare valoare acestui indicator a fost înregistrată de către ZAL „TVARDIȚA” cu o valoare de 864,4 mii dolari SUA, dar cea mai mică valoare a fost înregistrată de către ZAL „VALCANEȘ” cu o valoare de 17,3 mii dolari SUA.

Tabelul 3. Dinamica veniturii din vânzări a producției industriale în zonele libere pe perioada anilor 2011-2021

Indicatori	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Modificarea veniturii din vânzări a producției industriale (în prețuri curente):											
<i>în % față de anul precedent</i>	42,4	17,8	20,8	27,7	10,7	10,4	49,1	53,9	7,9	-6,8	94,9
<i>În valori absolute, milioane lei</i>	597,3	357,4	493,0	791,9	389,1	418,4	2174,3	3559,4	799,5	742,3	12538,5
Pondere veniturii din vânzările producției industriale după destinația livrărilor din venitul total din vânzări a producției industriale:											
<i>livrate la export, %</i>	82,1	83,5	85,0	81,1	83,2	81,8	88,4	91,3	91,9	91,8	90,5
<i>livrate în Republica Moldova, %</i>	11,1	7,0	4,5	3,2	2,6	2,6	2,0	1,4	1,25	2,1	1,8
<i>livrate altor rezidenți ai zonelor libere, %</i>	6,8	9,5	10,5	15,7	14,2	15,6	9,7	7,3	6,28	6,1	7,7

Sursa: [10]

Conform datelor prezentate în tabelul 3. observăm că în zonele economice libere principal gen activitate îi revine activității industriale, de producție. În anul 2021 valoare mărfurilor/serviciilor produse/prestate a constituit circa 12538.5 milioane lei, din care ponderea valorii producției industriale constituie 94,9%. În anul de raportare observăm că 90,5 % din valoarea mărfurilor și serviciilor din cadrul ZEL au fost exportate, ceea ce a constituit o valoare de 11045,2 milioane lei.

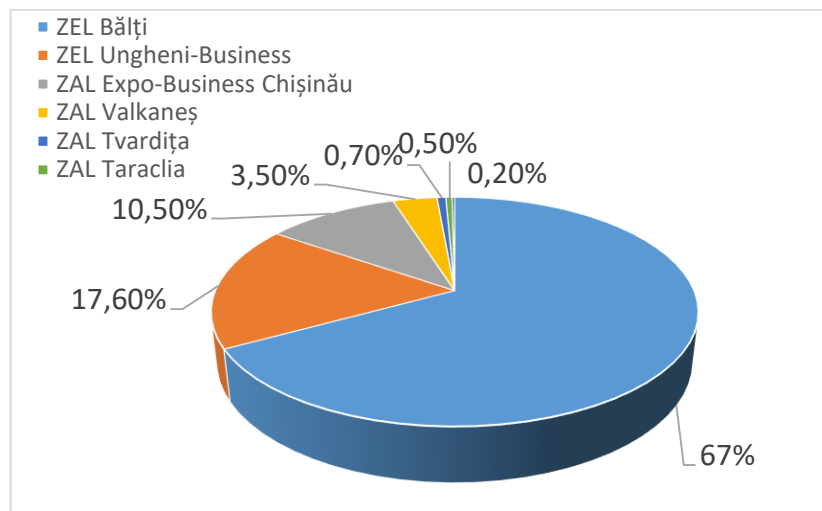

Figura 5. Structura pe zone economice libere a impozitelor și taxelor achitate exprimate în procente (%)

Sursa: [10]

Figura 5. redă valoarea totală de impozite, taxe și alte plăți obligatorii calculate (TVA, contribuții de asigurări sociale, impozit pe venit, prime de asigurare medicale obligatorii, etc.), cea mai mare ponderea îi revine rezidenților ZEL „BĂLȚI” în jur de 67% din total impozite per zone economice liberă din RM, cea mai mică ponderea îi revine ZAL „OTACI-BUSINESS” egală cu 0,2%.

La finele anului 2021 suprafața totală de care dispune Zona economică Liberă a fost de 642 ha. Cea mai mare suprafața îi revine ZEL „BĂLȚI” 288 ha., iar ZAL „Tvardița” ocupă cea mai mică suprafață comparativ cu cele 7 zone libere, suprafața ocupată de aceasta este de 4 ha..

În tabelul 4. este foarte bine redată situația în privința terenurilor ce se află în subordinea ZEL-urilor, observăm ce suprafețe sunt valorificate de rezidenți și ce suprafețe sunt nevalorificate. După cum putem observa suprafața terenurilor nevalorificate depășește suprafețe ce sunt valorificate de către rezidenții acestor zone libere.

Tabelul 4. Suprafața terenurilor ocupate de către ZEL

	ZEL „Bălți”	ZEL „Ungheni-Business”	ZAL „Expo-Business-Chișinău”	ZAL „Tvardița”	ZAL PP „Valkaneș”	ZAL PP „Taracia”	ZAL PP „Otaci-Business”
Terenuri – total, ha.	288	145	16	4	119	36	34
<i>inclusiv:</i>							
valorificate de Administrație, ha.	0	0	1	0	1	0	1
valorificate de rezidenți, ha	85	44	15	40	17	5	15
nevalorificate, ha.	203	101	0	0	101	31	18

Sursa: [10]

Conform datelor reprezentate în figura 6. observăm că cel mai mare indicator cu privire la investiții per hectar îi revine ZAL „TVARDIȚA” această zonă liberă a înregistrat o valoare de 5837,8 mii dolari SUA per ha., după care locul doi îl ocupă ZAL „EXPO-BUSINESS-CHIȘINĂU” cu o valoare de 5019,7 mii dolari SUA per ha., iar cea mai mică ponderea revine ZAL PP „OTACI-BUSINESS” 627,3 mii dolari SUA per ha.

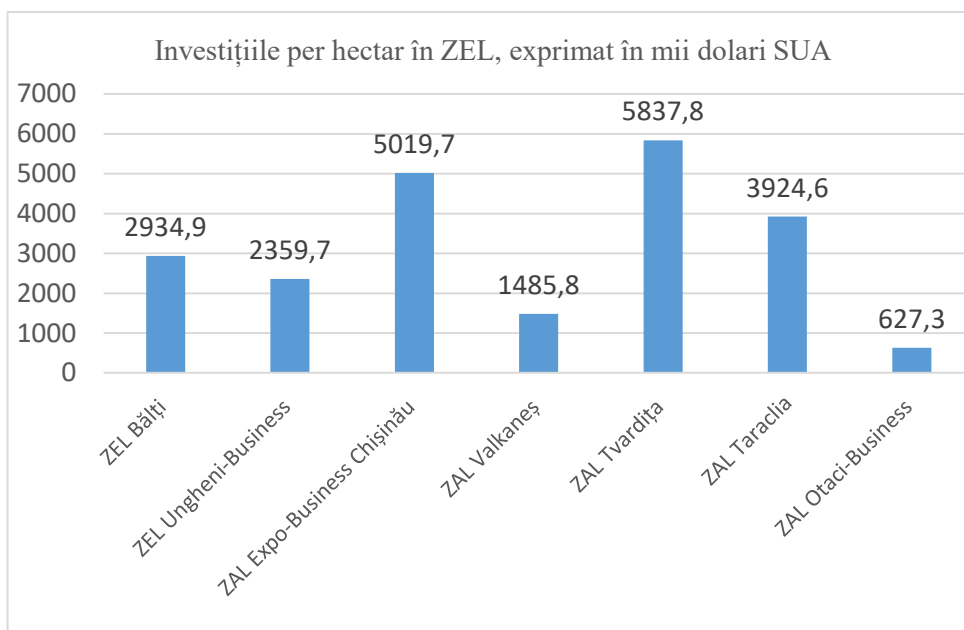

Figura 6. ZEL-urile, și structura investițiilor per hectar valorificate de rezidenți, înregistrate în anul 2021

Sursa: [10]

În conformitate cu legea nr. 440 din 06.09.2001, zonele economice libere se creează în scopul accelerării dezvoltării social-economice a anumitor teritorii din țară, și a economiei naționale prin atragerea investițiilor autohtone și în mare parte a celor străine, implementarea tehnicilor și tehnologiilor noi, inovări, crearea locurilor noi de muncă, etc.

Tabelul 5. Ponderea indicatorilor economici din ZEL-urile din valoarea indicatorilor economiei naționale

Indicatori	2020	2021	Modificări (+,-) p.p.
Ponderea exporturilor ZEL în total al economiei naționale	22,4%	19,9%	-2,55
Ponderea numărului mediu de angajați ai rezidenților din ZEL din numărul mediu de salariați din industrie	15,1%	17,7%	-0,32
Numărul mediu de angajați ai rezidenților din ZEL din numărul mediu de salariați pe economie națională	2,7%	2,6%	-0,06
Raportul dintre salariul mediu lunar al rezidenților și salariul mediu din sectorul real al economiei naționale	91,5%	86,8%	-4,66
Ponderea investițiilor realizate în perioada de raportare în ZEL din total investiții în active imobilizate pe economia națională	1,5%	2,8%	1,31
Ponderea impozitelor și taxelor achitate de rezidenții ZEL din total venit la bugetul de stat din impozite și taxe	1,8%	1,6%	-0,15

Sursa: [10]

După cum a fost menționat, activitatea de bază a rezidenților zonelor economice libere naționale constă în producerea producției industriale. Prin urmare, circa 14,7% din salariați ce activează în industria națională sunt angajați în cadrul rezidenților ZEL. Circa 2,6 % din salariații economiei naționale sunt încadrați în activitățile zonelor libere. Salariul mediu lunar al unui salariat din cadrul rezidenților zonelor economice libere în anul 2021, a fost mai mic decât salariul mediu din sectorul real al economiei naționale cu circa 13,2% luând în comparație perioada precedentă, anul 2020 cu circa 4,7 puncte procentuale.

Concluzii

Sustenabilitatea este un concept important în dezvoltarea economică și socială a unei țări, iar Zonele economice libere (ZEL) pot fi o pârghie importantă în sporirea sustenabilității economice. Pentru a atinge acest obiectiv, este important să se acorde atenție planificării strategice, integrării ZEL în economia națională, promovării inovării și a tehnologiilor avansate, protejării mediului și a resurselor naturale și implicării tuturor părților interesate. ZEL pot contribui la creșterea economiei, a creării de locuri de muncă, a atragerii investițiilor străine și la diversificarea economiei. În același timp, este important ca aceste zone să fie integrate în economia națională și să nu funcționeze ca entități separate. De asemenea, ZEL ar trebui să funcționeze în mod sustenabil și să încurajeze dezvoltarea durabilă prin protejarea mediului și a resurselor naturale. Pentru a asigura o dezvoltare economică durabilă și responsabilă a ZEL, este necesară o planificare strategică bine definită și monitorizarea regulată a performanței lor. Promovarea inovării și a tehnologiilor avansate, precum și implicarea tuturor părților interesate, inclusiv sectorul public, privat și societatea civilă, sunt esențiale pentru atingerea obiectivelor de sustenabilitate. În scopul realizării obiectivelor asumate, zonelor economice libere, li se acordă regimul preferențial de stimulare a activității sale de întreprinzător. În cazul în care se simte nevoie de modificare regimului și modului de desfășurare a activității de întreprinzător într-o zonă liberă, acestea sunt posibile numai prin introducerea unor modificări în lege cu privire la ZEL. Orice zona economică liberă poate fi alcătuită din mai multe subzone, în care regimurile și modul de efectuare a activității de întreprinzător și de gestiune rămâne identic în toate subzone. Conform legislației Republicii Moldova, zonele economice libere sunt create pe o perioadă de cel puțin 20 de ani. În această perioadă rezidenții zonelor libere reușesc să obțină profit destul de mare, atrag prin exemplul său și rezidenții noi ce investesc și își deschid afaceri noi în aceste zone.

Rezidenții acestor zone beneficiază de un șir de privilegii fiscale, vamale, ce permite acestora să se dezvolte mai repede într-o perioadă mai mică de timp.

În concluzie aș putea menționa un fapt că zonele economice libere, activitatea, dezvoltarea, mărirea ZEL-urilor este necesară pentru țara noastră, în urma analizei efectuate am ajuns la concluzia că investițiile aduse în ZEL sunt destul de mari, acestea pot spori într-un mod esențial economia țării, creează locuri noi de muncă ceea ce ne dă dovadă faptului că de la activitatea Zonelor Economice Libere noi obținem în mare parte doar beneficii.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea nr. 440 din 27.07.2001 cu privire la zonele economice libere, sursa electronică https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111437&lang=ro
2. Zonele economice libere sau zonele antreprenoriatului liber <https://me.gov.md/ro/content/zonele-economice-libere>
3. Fez Moldova Expo-Business-Chișinău, Sursa electronică: <https://moldova-freezone.md/>
4. Zona economică liberă Bălți, Sursa electronică: <https://zelb.md>
5. Zona economică liberă Ungheni, Sursa electronică: <http://www.freezone-ungheni.md/ro/>
6. Fez Moldova Valkaneș, Sursa electronică: <http://freezone-valcanes.md/ro/>
7. Zona antreprenoriatului liber Tvardița, Sursa electronică: <https://b2bhint.com/ro/company/md/zal-tvardita--1003610002919>
8. Zona economică liberă Otaci, Sursa electronică: <http://www.freezone-otaci.md/>
9. Zona antreprenoriatului liber Taraclia, Sursa electronică: <http://www.feztaraclia.com/>

10. RAPORT privind activitatea Zonelor Economice Libere din Republica Moldova pentru anul 2021 (https://me.gov.md/sites/default/files/raport_zel_anul_2021_2.docx citat: 23.02.2023)